

er svært utbredt i Norge. Gjennom SMB-nummereringen løses det altså litt opp i tidligere typologiseringsstankegang.

De valgene som er tatt i forhold til type og redaksjon, er gjort i forhold til en utgivelsestradisjon som speiler et visst syn på materialet. Typologiseringen i TSB-katalogen har til tross for omdiskuterte svakheter stått støtt som den hittil best fungerende måten å klassifisere de nordiske balladene på. Den egner seg godt til systematisering og gjenfinning i bøker og i arkiv, men nettopp fordi den fungerer så godt er den også med på å sette premissene for forskning og synet på hva en ballade er. Antatt høy alder sammen med innhold som peker langt tilbake i tid, har vært noen av hovedgrunnene til at innsamlere tidlig begynte å interessere seg for balladene. Gjennom tittelen *Sveriges Medeltida ballader* understreker utgiveren balladenes tilknytning til middelalderen og gir andre føringer enn f.eks. *Ballader i Sverige* ville gjort (mer fokus på den levende balladen/variantmassen/kreativiteten).

Balladene klassifiseres ut fra tekst, og det er teksten som avgjør om ei vise er en ballade eller ikke. Balladene er episke og har ei historie å fortelle, men for at de skal kunne synges er de avhengig av en melodi. Dessverre har melodiene blitt stemoderlig behandlet av mange balladeforskere, og i tidligere balladeutgivelser har melodiene i beste fall kommet med som et tillegg til slutt. SMB tar et langt skritt i retning av å sidestille melodioppskriftene med tekstoppskriftene. Dette understrekes allerede i forordet til det første bindet. Videre under "Allmänna ederingsprinciper" står det at hensynet til en god melodi kan avgjøre om en ballade skal trykkes eller ikke. Hvis man skulle ta den fulle konsekvens av at en ballade først og fremst er ei vise og ikke en litterær tekst, kunne man tenke seg at tekster

med melodi skulle komme lenger fram i prioriteringsrekken. Tidligere nevnte *Lars og Mas* har 14 trykte melodier og 19 som ikke er trykt.

Utgaven har et godt format og god design, både typografisk og i forholdet mellom tekst, melodi og kommentarer. Alle bindene har omslag med bilde av maleri fra 1492 fra Södra Råda kirke, Värmland.

Det er en enorm kunnskap som ligger bak utgivelsen av *Sveriges Medeltida Ballader*. Men mye av kunnskapen som dette arbeidet har produsert, får vi ikke ta del i. At fire av de planlagte bindene ikke kommer ut, er et stort tap med tanke på utdypende kommentarer til materialet og de utvidede innfallsvinklene som et register ville gitt. Spesielt melodiene lider under dette. Et register ville bl.a. kunne vise til ulike tekster med samme eller nært beslektet melodi og vise at tekst og melodi ikke er en fast og bundet enhet. Denne utgaven viser hvordan tekstene varierer, men ikke så godt hvordan melodiene varierer. Det er publisert og forsket svært lite på ballademelodier tidligere, og det er derfor ekstra synd at melodikommentarene uteblir. Det er bare å håpe at de involverte har lyst og anledning til å skrive utdypende artikler og bøker om emnet.

Bø, Gudleiv og Magne Myhren, *Draumkvedet: Diktverket og teksthistoria*. Oslo 2002: Novus. 135s.

Anmeldt av Velle Espeland, Norsk visearkiv, Oslo

Draumkvedet er den mest gåtefulle av alle folkevisene våre, og det finst neppe noko anna folkevise i heile verda som har vore opphav til så mange kommentarar, bøker og avhandlingar. Heilt frå dei første dokumentasjonane i 1840-åra, har denne bal-

laden fascinert forskarar, songarar, kunstnarar og andre interesserte.

Siste tilskot til litteraturen om Draumkvedet er ei bok der Magne Myhren og Gudleiv Bø går gjennom forskningshistoria og problemstillingane som visa har vore opphav til. Magne Myhren presenterer ein ny redaksjon av visa og Gudleiv Bø kjem med ei ny tolking av teksten tilpassa ei tid da helvete er avskaffa og guddommeleg kjærleik skal vere noko meir enn autoritetane si rettfærd.

Alt den aller første dokumentasjonen av Draumkvedet, klokkaen Nils Sveinungssons versjon frå 1842, var ein redaksjon. Dei 61 strofene hans var plukka saman frå mange ulike songarar frå fleire bygder. Landstad sette saman sin versjon i *Norske Folkeviser* frå 1853 og professor Moltke Moes tekst, som voks fram på forelesingar i 1890-åra, var han sjølv sikker nok til å kalle ein 'restitusjon'. Etter den kom Ivar Mortensson Egnunds fantasifulle versjon i 1927, men etter det har resitusjonsiveren dabba av. Det vart Moltke Moes versjon som slo gjennom i antologiar, lesebøker og litteraturhistorier. Den vart også lagt til grunn for forskinga heilt fram til 1970-åra. Magne Myhren knyter seg altså til ein lang redigeringstradisjon.

Det treng ikkje forundre oss at alle desse forskarane har flikka på Draumkvedet. Draumkvedetradisjonen er nemleg ikkje nokon fast og solid tradisjon. Sammanlikna med andre balladar er visa dokumentert i svært fragmenterte former og berre få av songarane hadde nokon idé om ein episk sammanheng i teksten. Difor har Maren Ramskeids tekst frå tidleg i 1840-åra vore rekna som hovudoppskrifta dei siste tiåra.

Draumkvedet er ikkje dokumentert tidlegare enn 1840, likevel har spørsmålet om når og kvar det vart dikta, vore eit hov-

edspørsmål for forskarane. Den eldste generasjonen av forskarar ville gjerne datere det til den første kristne tida i Noreg, men Knut Liestøl meiner at det må vere frå siste halvpart av 1200-talet. Fleire forskarar frå nyare tid har tenkt seg reformasjonstida, mens Brynjulf Alver meiner at Draumkvedet aldri har vore noko anna enn det som det var i 1840-åra: ei konglomeratisk stevrekke. Dermed treng det, etter hans meining, ikkje vere eldre enn frå 1700-talet. Mange forskarar har avfeia Alvers argumentasjon som ein provokasjon, men vi har faktisk ikkje klare indikasjonar på at Draumkvedet må vere eldre enn ca. 1700.

Forfattarane går ikkje fullt så langt som Brynjulf Alver. Magne Myhren tenkjer seg at det må ha komme til ein gong i perioden mellom reformasjonen og 1700, mens Gudleiv Bø nok kan tenkje seg ei noko eldre datering. Men innhaldet i Draumkvedet peiker ikkje klart på seinmellomalderen. Dei "katolske" ideane som har vore framført som argument for ei førreformatorisk datering, var også gangbare etter reformasjonen. Derimot meiner forfattarane, samman med dei fleste andre forskarar, at Draumkvedet har vore noko meir enn ei laus stevrekke. Maren Ramskeids versjon har i alle fall såpass raud tråd at det må kunne kallast ein ballade.

Moltke Moe og Ivar Mortensson Egnund utvikla fantasifulle teoriar om kven draumkvedskalden kunne ha vore. Magne Myhren konstaterer nøkternt at sidan hovudoppskriftene av Draumkvedet fanst i Lårdal og Kviteseid, er det all grunn til å tru at det er dikta der.

Som språkmann peiker Myhren på at språket i Draumkvedet er nynorsk målføre frå Vest-Telemark, med lite gammal kasusbruk og balladeformlar. Dette betyr at dersom Draumkvedet skulle ha vore dikta i seinmellomalderen rundt 1300, må det ha vore ei heilt anna vise enn den vi kjenner i

dag. Norsk gjekk gjennom ei djuptgåande brytningstid i perioden 1350–1500. Dette er eit problem som tidlegare balladegranskarar har tatt lett på. Enderima, rytmisk dikting må ha hatt vondt for å overleve samanbrotet i kasussystemet. Dette er faktisk det tyngste argument mot hypotesen om balladen som mellomaldergenre.

Granskinga av balladane har vore ein-sidig tekstorientert. Landstads oppskrifter av Draumkvedet har vore kritisert og dissekert i detalj, mens Lindemans melodioppskrifter har sloppe heilt unna. Dette er ikkje fordi melodidokumentasjonane er meir udiskutable eller fordi dei ikkje eignar seg for ”restitusjon”. Alle Lindemans draumkvedmelodiar er variasjonar over to meloditypar. Grunnen til den manglande melodiinteressa er truleg at dei fleste balladegranskarane ikkje har hatt kompetanse

til å vurdere melodiane, eller dei har sett på meloditillegget som eit uinteressant vedheng. Difor undrar det meg at Magne Myhren, ein svært dugande hardingfelespelmann, heller ikkje kommenterer melodiane. Han nøyer seg med å trykke Lindemans seks viktigaste oppskrifter rett frå *Norske mellomalderballadar*. Men melodiane er eit viktig element blant anna i diskusjonen om Draumkvedet er ei vise eller berre ei gamlestevrekkje.

Boka inneheld lite av dei visjonane og den fantasirikdommen som blømer så frodig i eldre draumkvedgransking. Dette er ei nøktern realistisk analyse, med godt fotfeste i materialet.

Eg er ikkje heilt fornøgd med Karl Erik Harrs bilde på omslaget. Det minner meg meir om moderne fantasilitteratur enn om balladane.